

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta Kohti hiilineutraalia hyvinvointiyhteiskuntaa

Tulevaisuusvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta Kohti hiilineutraalia hyvinvointiyhteiskuntaa (VNS 3/2020 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava tulevaisuusvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- johtava asiantuntija Sami Pirkkala, valtioneuvoston kanslia
- neuvotteleva virkamies Birgitta Vainio-Mattila, maa- ja metsätalousministeriö
- pääsihteeri Annika Lindblom, Suomen kestävän kehityksen toimikunta
- professori Juha Helenius, Helsingin yliopisto, maatalous-metsätieteellinen tiedekunta
- erikoistutkija Csaba Jansik, Luonnonvarakeskus
- tutkimuspäällikkö Katriina Soini, Luonnonvarakeskus
- puheenjohtaja Eeva Furman, Kestävän kehityksen asiantuntijapaneeli
- puheenjohtaja Markku Ollikainen, Suomen ilmastopaneeli
- elintarvikeohjelman johtaja Esa Wrang, Business Finland Oy
- ympäristöjohtaja Liisa Pietola, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- ympäristöpäällikkö Fredrik Blomfelt, Metsäteollisuus ry
- asiantuntija Tuuli Hietaniemi, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- suojelujohtaja Jari Luukkonen, WWF Suomi

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- ympäristöministeriö
- Suomen luontopaneeli
- Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC ry
- tutkijatohtori Teea Kortetmäki, Jyväskylän yliopisto
- työelämäprofessori Reetta Kivelä, Helsingin yliopisto, maatalous-metsätieteellinen tiedekunta

Valiokunnan lausunto MmVL 3/2021 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä kestävän kehityksen toteuttamisesta

Suomi sitoutui vuonna 2015 pidetyssä YK:n huippukokouksessa globaalin kestävän kehityksen toimintaohjelman, Agenda2030:n, toteutukseen. Agenda2030 sisältää 17 tavoitetta, jotka tähtäävät köyhyyden poistamiseen sekä kestävään kehitykseen, jossa otetaan ympäristö, talous ja ihminen tasavertaisesti huomioon. Valtioneuvoston selonteko kuvaa hallituksen toimenpiteet näiden 17 tavoitteen toteuttamiseksi tällä hallituskaudella. Maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, että toimintaohjelmassa korostetaan pyrkimystä kokonaisvaltaisiin monia sektoreita yhdistäviin toimintamalleihin. Valiokunta katsoo, että jatkossa tuleekin kiinnittää yhä enenevässä määrin huomiota eri toimenpiteiden yhteisvaikutuksiin ja huolehtia poikkisektoraalisen politiikkajohdonmukaisuuden kehittämistä ja sitä tukevan tutkimustiedon tuottamisesta.

Maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, että kestävässä kehityksessä on monelta osin kyse ihmisten perustarpeiden turvaamisesta, jossa alkutuotannolla on keskeinen rooli. Alkutuotannon pää-tavoitteena on turvata ihmisten tarvitsemat perustarpeet, kuten vesi, ruoka ja energia sekä tarjota raaka-aineita ja palveluita moniin eri tarpeisiin, kuten asumiseen, vaatetukseen, hygieniaan ja samalla edistää kestävän kehityksen eri tavoitteita. Valiokunta pitää tärkeänä, että selonteossa tarkastellaan kokonaiskestävyyttä eli samanaikaisesti sosiaalista, ekologista ja taloudellista kestävyyttä. Sosiaalista kestävyyttä tukee osaltaan yhteiskunnallisen osallistumisen vahvistaminen, ja siksi myös Agenda2030:n osallistava toimeenpano on tärkeää.

Suomi on kansainvälisissä kestävän kehityksen maavertailuissa menestynyt useiden Agenda2030-tavoitteiden mittareilla erinomaisesti. Valiokunta toteaa, että koronakriisin myötä on hyvä tarkastella kriittisesti myös kansallista ruokaturvaa ja ruoantuotannon muutosjoustavuutta globaalista näkökulmasta. Suomen on perusteltua huolehtia jatkossakin elintarvikehuoltovarmuudestaan, jonka yksi kulmakivi on vakaa ja hyvin toimiva kotimainen ruoantuotanto. Valiokunta korostaa, että kestävä kotimainen ruokajärjestelmä voi rakentua vain kannattavan kotimaisen alkutuotannon varaan. Alkutuotannon kannattavuuden vahvistaminen eri keinoin on tästä syystä erityisen tärkeää, ja toimintaohjelman toimeenpanossa tulee löytää konkreettisia toimenpiteitä ja kohdentaa tukia siten, että saavutetaan myös maataloustuotannon taloudellinen kestävyys.

Kestävä maa- ja metsätalous ratkaisijan roolissa

Valiokunta korostaa, että ruokajärjestelmä on yhteydessä niin globaaliin ruokaturvaan kuin monimuotoisuuden suojeluun, vesistöjen kuormitukseen ja hiilinielujen ylläpitoon. Suomen on mahdollista olla globaali edelläkävijä ilmastonmuutoksen aiheuttamassa ruokakriisissä. Suomalaisen ruokajärjestelmän kestävyden arvioinnissa vahvuuksia ovat muun ohella runsaat vesivarat, eläin antibioottien tai kasvinsuojeluaineiden vähäinen käyttö ja metsämaan osuus peltojen ympärillä. Lisäksi tuotantoeläinten terveydenhuolto ja hyvinvointi ovat osa kansallista laatustrategiaa, ja ne vahvistavat näin koko ruokaketjun kestävyttä. Valiokunta korostaa, että jo nyt suomalaisen naudanlihan tuotanto pohjautuu nurmiruokintaan eikä rehuna käytetä soijaa. Hallitusohjelman mukaisen ilmastoruokaohjelman tavoitteena on tukea yhteiskunnan siirtymistä kohti kestävästä ruokajärjestelmästä. Kestävään ruokajärjestelmään kytkeytyvät myös suunnitelmat nos-

Valiokunnan lausunto MmVL 3/2021 vp

taa kalatalous ja porotalous kilpailukykyisiksi sekä kasvipohjaisten tuotteiden innovoinnin tukeminen. Valiokunta pitää tärkeänä, että kehitettävät uudet innovaatiot ovat tuotteistettavissa ja mahdollistavat suomalaisten elintarvikealan toimijoiden vientitoiminnan laajentumisen.

Valiokunta toteaa, että EU on sitoutunut YK:n kestäväen kehityksen tavoitteissa puolittamaan asukaskohtaisen ruokajätteen määrän vuoteen 2030 mennessä. Selonteon mukaan ruoan, energian ja muiden materiaalien hukkaamiseen ruokajärjestelmässä aiotaan puuttua hävikkiruoan vähentämiseen valmisteltavalla tiekartalla sekä kiertotaloutta edistämällä. Valiokunta korostaa, että hävikki- ja kiertotalousparannukset koskevat osaltaan jokaista ruokaketjun toimijaa ja niihin keskittyminen on siksi perusteltua. Koulutuksen ja osaamisen kehittämisen avulla voidaan muun muassa varmistaa, että kouluissa ja muissa julkisissa ruokapalveluissa vähennetään ruokahävikkiä tehokkaasti samalla kun tarjotaan monipuolisesti kestäviä ja maukkaita ruoka-annoksia.

Koulutuksen kehittäminen laadultaan, kattavuudeltaan ja saavutettavuudeltaan on kestäväen kehityksen peruspilareita, jota käsitellään selonteossa monipuolisesti. Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa, että koulutus on avainasemassa myös ruokajärjestelmän ja elintarviketuotannon kestävyiden osalta. On varmistettava, että tulevat maatilayrittäjät saavat myös ekologiseen kestävyteen ja talousjohtamiseen liittyvää nykyaikaista koulutusta muun ohella tehostamalla alan koulutusohjelmia ja kehittämällä niiden sisältöä.

Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää tärkeänä, että löydetään erityisesti sellaisia toimia, jotka samanaikaisesti parantavat ruokajärjestelmän kestävyttä ja maatalouden kannattavuutta. Esimerkiksi energiantuotannon ekologisen kestävyiden edistäminen tarjoaa samalla keinon maataloustuotannon taloudellisen kestävyiden parantamiseksi. Maatilayrittäjillä on mahdollisuus osallistua uusiutuvan energian tuotantoon muun muassa biokaasu-, tuuli- ja aurinkoenergian tuotannon kautta. Uusi liiketoiminta edistää myös energian alueellista huoltovarmuutta hajautetun tuotannon myötä. Toisena esimerkkinä synergiaetuja tuottavasta hankkeesta voidaan mainita hallitusohjelman mukainen kotimaisen kalan edistämishankkeesta, jonka tavoitteena oleva kalan käytön kasvu voi samanaikaisesti lisätä työpaikkoja ja toimeentuloa, parantaa ihmisten terveyttä ja pienentää ruokavalion ilmasto- ja ympäristöjalanjälkeä.

Kestävässä metsätaloudessa korostuu erityisesti toiminnan pitkäjänteisyys ja siten vaatimus politiikan ennakoitavuudesta ja muutosten hallitusta toteutuksesta. Hallitusohjelman tavoitteissa näkyy myös pitkäjänteisyys ja johdonmukaisuus muun muassa ylivaalikautisina tiekarttoina. Suomessa vahvuutena metsätaloudessa voidaan pitää yritysten merkittävää roolia ja laajaa omaehtoista työtä Agenda2030-toimeenpanossa, mistä metsäteollisuuden vastuullisuussitoumukset ja metsäympäristöohjelma ovat hyviä esimerkkejä. Lisäksi metsätalouden ilmastotiekartassa on listattu useita toimia metsien kestäväen kasvun turvaamiseksi.

Valiokunta on jo aiemmissa lausunnoissaan kiinnittänyt huomiota siihen, että metsät on pidettävä hyvässä kunnossa, jotta ne voivat säilyttää luonnon monimuotoisuuden, ilmaston kannalta tärkeät tehtävänsä sekä metsätalouden tuottokykynsä. Tällä hetkellä metsäkadosta aiheutuu Luonnonvarakeskuksen arvion mukaan Suomessa noin 3 miljoonan tonnin hiilidioksidipäästöt vuosittain eli noin 6 prosenttia Suomen kokonaispäästöistä. Globaalisti trooppinen metsäkatko aiheuttaa jopa 15—20 prosenttia kaikista hiilidioksidipäästöistä. Suomessa metsäalan raivauksesta noin puolet on aiheutunut rakentamisesta ja infrastruktuurin kehittämisestä ja noin kolmannes maata-

Valiokunnan lausunto MmVL 3/2021 vp

loudesta viimeisten kymmenen vuoden aikana. Valiokunta toteaa, että metsäkadon vähentäminen on kestävä kehityksen kannalta keskeistä niin Suomessa kuin globaalisti.

Vesivarojen kestävä käyttö ja monimuotoisuus

Suomessa juomaveden, pohjaveden ja järvien veden laatu on kansainvälisessä vertailussa huipuluokkaa ja vesivarannot ovat runsaat. Veden saantiin ja kestäväan käyttöön liittyen on kuitenkin tärkeää tunnistaa ilmastonmuutoksen vaikutukset vesihuoltoon. Valiokunta toteaa, että kysymys pohja- ja pintavesien saatavuudesta ja käyttöoikeuksista on huoltovarmuuden kannalta tärkeä ja vesihuollon turvaamiseen on myös jatkossa kiinnitettävä huomiota.

Itämeren suojelun ja maatalouden vesiensuojelun yhteydessä valtioneuvoston selonteossa on lisätty useita tärkeitä toimenpiteitä vesien paremman ekologisen tilan saavuttamiseksi, mistä vuoden 2021 osalta ajankohtaisia esimerkkejä ovat itämerirehun määrittäminen ja sen käytön yleistäminen sekä päästöperusteiset ympäristöluvut merellä tapahtuvassa verkkoallaskasvatuksessa. Valiokunta toteaa, että muun vesistökuormituksen lisäksi huomiota tulee kiinnittää myös metsätalouden vesistökuormitukseen. Luonnon monimuotoisuuden turvaamisen kannalta on tärkeää, että alueellisen suojelun tai sääntelyn lisäksi vesiympäristöjä myös ennallistetaan, mikä näkyy muun muassa hallitusohjelman mukaisessa kansallisessa ohjelmassa vaelluskalakantojen elvyttämiseksi. Itämeren ja sisävesien tilan parantaminen edellyttää vielä lisätoimia.

Kestävät valinnat alueilla, kansallisesti ja globaalisti

Maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, että maaseudun elinvoimaisuuden tukeminen on myös Agenda2030-tavoitteiden saavuttamiseksi tärkeää muun muassa siitä syystä, että kaupungit ovat tutkimusten mukaan hiilipäästöjen ja metsäkadon suuria aiheuttajia. Kaupungistumisen lisääntyessä on kiinnitettävä huomiota päästöjä vähentäviin ja monimuotoisuutta lisääviin toimiin. Valiokunta toteaa, että biotalouden ja kiertotalouden hajautettu rakenne on ruokaturvan ja monien ympäristönäkökohtien kannalta kannatettava ja tukee toisaalta osaltaan sosiaalista kestävyyttä sekä elinvoimaisia maakuntia ja seutukuntia. Infrastruktuurin kehittäminen maan eri osissa on välttämätöntä, ja sen tulee kattaa tiestön ja sähköverkkojen lisäksi myös nopeiden ja luotettavien laajakaistaverkkojen rakentaminen ja ylläpito. Valiokunta korostaa, että digitalisaatio on merkittävä osa maaseudun elinvoimaisuuden tukemista.

Valiokunta katsoo lopuksi, että jatkotyössä tulee ottaa nykyistä paremmin huomioon myös Suomen tuotannon ja kulutuksen globaalit vaikutukset ja niiden haitallisten seurausten hillitseminen. Globaali näkökulma on otettava huomioon esimerkiksi tuontielintarvikkeisiin ja -raaka-aineisiin liittyvänä vastuullisuutena. Valiokunta korostaa, että samat kestävyysvaatimukset tulee voida kohdistaa globaalille elintarviketuotannolle kuin kotimaiselle tuotannolle. Kuten selonteossa todetaan, yksi vaikuttavimmista keinoista varmistaa kulutus- ja tuotantotapojen kestävyys on lisätä julkisten hankintojen vastuullisuutta. Kestävät ratkaisut, kuten uusiutuvista materiaaleista valmistetut tuotteet esimerkiksi rakentamisessa tai paikalliset elintarvikkeet osana kestävä ruokaketjua, on otettava entistä vahvemmin mukaan julkisten hankintojen kriteereihin.

Valiokunnan lausunto MmVL 3/2021 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Maa- ja metsätalousvaliokunta esittää,

että tulevaisuusvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 18.2.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anne Kalmari kesk
varapuheenjohtaja Ritva Elomaa ps
jäsen Seppo Eskelinen sd
jäsen Satu Hassi vihr
jäsen Mikko Lundén ps
jäsen Sari Multala kok
jäsen Jari Myllykoski vas
jäsen Anders Norrback r
jäsen Raimo Piirainen sd
jäsen Mikko Savola kesk
jäsen Jenna Simula ps
jäsen Peter Östman kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuire Taina

Valiokunnan lausunto MmVL 3/2021 vp
Eriävä mielipide

ERIÄVÄ MIELIPIIDE

Perustelut

Agenda2030 sovittiin YK:n jäsenmaiden kesken vuonna 2015. Täten YK:n kestävä kehityksen toimintaohjelma Agenda2030 tuli virallisesti voimaan vuoden 2016 alussa. Maailmanlaajuisen toimintaohjelman ytimenä ovat 17 yhteisesti hyväksyttyä tavoitetta ja niiden 169 alatavoitetta, jotka koskevat yhtäläisesti kaikkia valtioita (UN 2016). Agenda2030:n ja kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttaminen niin Suomessa kuin muissakin EU-jäsenmaissa on monelta osin kytköksissä Euroopan unionissa tehtävään päätöksentekoon. Suomi ja erityisesti Suomen nykyinen istuva hallitus ovat toimeenpanneet Agenda2030:n alusta saakka määrätietoisesti. Itse asiassa Suomessa hallitus on määritellyt yhdeksi isoksi tavoitteekseen ns. osallistavan ja osaavan Suomen, joka on sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävä hiilineutraaliyhteiskunta jatkossa. Nyt käsitellyssä oleva selonteko on näin ollen järjestyksessään toinen toimeenpanosuunnitelma (osa Agenda2030), joka on annettu selontekona eduskunnalle.

Perussuomalaisten eduskuntaryhmä haluaa kiinnittää huomiota erityisesti pariin tiettyyn kohtaan selonteossa. Nämä alakohdat koskevat sekä ilmasto- ja energiapolitiikkaa että työllisyyspolitiikkaa. Ensinnäkin maamme energia- ja ilmastopolitiikka on nykyisen hallituksen johdolla käännetty sekä epävakaa että ennustamattomalle kurssille. Ennen tätä vaalikautta päätöksentekosektorilla on ollut edes vähän sitä vakautta, joka olisi palvellut yhteiskuntamme ja maamme kokonaisuutta sekä samalla tuonut siihen yli vaalikausien kestävää johdonmukaisuutta. Nyt tätä vakautta ja ennustettavuutta ei ole lainkaan.

Toisaalta perussuomalaisten eduskuntaryhmä suhtautuu edelleen varsin kriittisesti koko esitykseen, sillä mielestämme se vaarantaa yhä kohtuuttomasti sekä maamme teollisuuden ja sen toimintakyvyn että siihen liittyvät työpaikat. Täten emme edelleenkään voi olla puoltamassa sitä, että saavuttaisimme maanosassamme ilmastoneutraalisuuden vuoteen 2050 mennessä niin kuin Euroopan unionin pyrkimys on. Emme myöskään ryhmänä voi allekirjoittaa maamme hallituksen tavoitetta hiilineutraalisuudesta vuoteen 2035 mennessä. Näemme puolueena, että hallitusohjelma on täten laitettava uusiksi etenkin juuri ilmastopolitiikan osalta.

Kolmanneksi tulee muistaa, että puhuttaessa juuri ilmastopolitiikasta sekä siihen kiinteästi liittyvästä Agenda2030-toimintaohjelmasta niin ei voida koskaan sivuuttaa maataloutta ja sen tärkeyttä maallemme. Perussuomalaisten eduskuntaryhmä pitää erityisen tärkeänä sitä, että esimerkiksi maa- ja metsätaloussektorin toimintaa maassamme ei liian kunnianhimoisilla päästövähennystavoitteilla vaikeuteta entisestään. Luonnollisesti me perussuomalaiset jatkamme edelleen toimiamme sen eteen, että koko Suomessa pystytään myös tulevaisuudessa asumaan sekä harjoittamaan maataloutta ja maatalousyrittäjyyttä (ml. turvetuotanto) kattavasti, ja siksi perussuomalaiset vaatii realismia ilmastopolitiikkaan. Sen pitää olla suhteutettuna ongelmaan. Nyt vihervasemmistohallitus panee ilmastopolitiikkansa raskaimmin maaseudun vähävaraisten ihmisten sekä autoilijoiden ja yrittäjien (ml. alkutuottajat) maksettavaksi. Samalla tämä ilmastointoihu uhkaa johtaa maailman puhtaimman teollisuustuotannon siirtymistä niihin maihin, joissa ei päästöistä välitetä. Perussuomalaisten mielestä maamme energia- ja ilmastopolitiikan kulmakivi-

Valiokunnan lausunto MmVL 3/2021 vp

nä on oltava mahdollisimman korkea omavaraisuusaste, tuotanto- ja huoltovarmuus. Nyt näin ei ole, ja siksi me emme puolueena hyväksy nyt valittua vihervasemmistohallituksen linjaa.

Lopuksi muutama näkökulma vielä hallituksen harjoittamasta työllisyyspolitiikasta Agenda2030:een liittyen. Kuten selonteossa todetaan, niin siirtyminen hiilineutraaliin talouteen osuu samaan aikaan laajemman työn murroksen kanssa. Hallitus on luvannut, että oikeudenmukaista siirtymää hiilineutraaliin talouteen tuetaan mm. koulutuksen ja työvoimapalvelujen ml. elinikäisen ohjauksen keinoin. Perussuomalaisten eduskuntaryhmä näkee, että hallituksen tekemät työllisyystoimenpiteet eivät ole kuitenkaan olleet riittäviä eivätkä myöskään realistisia. Itse asiassa hallitus on siirtänyt vastuuta tuleville hallituksille myös työllisyyssektorilla. Ne toimet, joita hallitus on tehnyt, ovat täysin kosmeettisia, kuten oppivelvollisuuden pidentäminen. Ei näin voi toimia. Me perussuomalaiset näemme, että Suomessa on palautettava pikaisesti poliittisen päätöksenteon keskiöön toimintaohje: ”Energiahinnalla on pystyttävä korvaamaan Suomen kaukainen sijainti kilpailijamaihimme ja maan sisäiset pitkät kuljetusmatkat”. Ainoastaan edullisella energiahinnalla on mahdollista kompensoida tuotteidemme markkinoille kuljettamisen pitkän matkan lisäkustannukset. Hallitus tuntuu unohtaneen tämänkin politiikassaan nyt täysin.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että tulevaisuusvaliokunta ottaa päätöstä tehdessään huomioon eriävissä mielipiteessä esitetyt näkökohdat.

Helsingissä 18.2.2021

Ritva Elomaa ps
Mikko Lundén ps
Jenna Simula ps